Editura noastră muzicală a publicat (în 1967), lucrările sale privind *Le vers populaire roumain chanté, La rytmique enfantine, Le justo sylabique, Le rythme aksak, Pentatonismes á Debussy* etc. (bilinque). Doi ani mai tîrziu, Editura a făcut loc în cel de-al doilea volum lucrărilor *Reflexiuni asupra creației muzicale colective, Lărgirea sensibilității muzicale față de muzici folclorice extraoccidentale* etc. etc. În sfîrșit, recent a apărut cel de al III-lea volum, *Opere* de Brăiloiu, cuprinzînd articolele scrise în limbile străine amintite precum și cele scrise în țară. Sînt studii în care cultura multilaterală și adîncă a muzicianului apare o dată mai mult aliată cu spiritul său, nu rareori caustic, și cu un bun-gust care nu se dezminte nicicînd; toate sînt valabile și azi, după ani și ani de cînd au fost scrise*).

Sînt astfel trecute printr-o sită foarte deasă o seamă de evenimente artistice extrem de importante la care a participat Brăiloiu în diferite calități, ca de pildă Festivalul Saint-Saëns și Paderewsky din 1912 de la Vevey, ș.a. apoi studii și cronici despre Bartok, Lipatti, Stravinski, George Enescu, Ravel, Glazunov, Richard Strauss, Vincent d'Indy, Quartetul Rosé, Clara Haskill, Cella Delavrancea etc. etc. reprezentînd o contribuție de seamă la cunoașterea aprofundată și de un realism impresionant a acestor celebrități multe dintre ele azi dispărute și care au avut tangențe importante cu evoluția culturii noastre muzicale.

Marii dirijori Arthur Nikisch, Felix Weingartner, Ernest Ansermet, Ionel Perlea ș.a. sînt analizați cu multă sagacitate în lumina programelor și manierei lor de a comunica ascultătorilor muzica.

Însemnările sale despre înflorirea muzicii românești și despre rolul lui George Enescu în afirmarea noastră europeană sînt dintre cele mai veridice și cuprinzătoare. El arată între altele, referindu-se la începuturile muzicii noastre culte, spre sfîrșitul veacului trecut, că „Pe cărarea străină, muzica națională calcă cu băgare de seamă. Monologul și vodevilul cu cîntece pregătesc opereta; operetele răsar tîrziu după *Baba hîrca*, Caudella și Stephănescu sînt aproape de timpul nostru.

O dată cu intrarea în biserică a cîntării polifone, pornește, în toate ținuturile românești, înflorirea compoziției corale, mai adînc legată de ființa noastră, chemată să unească sufletele, peste munți și hotare. Musicescu ducînd în mai multe regiuni cuvîntul frățesc, Dima păzind focul amintirii. Porumbescu, înflăcărînd tineretul, Vidu, îndreptînd privirile celor mai depărtați spre simbolica *Nana-n vale*, cu toți vestesc împlinirea prorocirilor... Îndemînarea a crescut într-una, judecata s-a ascuțit. Cu Liturghia psaltică a lui Kiriac, cu unele coruri liturgice ale lui Cucu, muzica noastră depășește larg, însemnătatea faptului mărginit de granițe: sînt neasemuite în tot cuprinsul lumii ortodoxe.

În sfîrșit, simfonia, atotbiruitoare în Apus, a chemat la viață o muzică instrumentală românească.

De astă dată, natura face un salt: peste timpurile cele mai noi ale istoriei noastre se întinde, covîrșitoare, umbra lui Enescu. Trecutul nu l-a pregătit, daruri fără pereche, o ursită fără asemănare l-au așezat, de azi pe mîine, în fruntea artei timpului său.

Odinioară, „Evropa" începea la Carpați. Ne-am silit, timp de un veac, să-i trecem, zi de zi înălțîndu-ne spre soarele Apusului. Iar înălțarea noastră a desăvîrșit-o Enescu. El ne-a dăruit Europei. Pe drumurile lui ne călăuzește faima.

*) Din greșeală, studiul intitulat „Muzica românească în străinătate" aparținînd profesorului George Breazul, a fost atribuit lui Constantin Brăiloiu și inclus în volumul recenzat în rîndurile de față (n.r.)

În ceasul înalt al împlinirii, de dincolo de moarte, Profetul în-țara-sa poate măsura cu liniște și cu mîndrie calea biruită: datorită lui, arta unui popor, mai ieri exotic, privește în față arta străvechii lumi apusene. Și prin fapta lui, Principatele Dunărene au ajuns trup din trupul lumii moderne".

În general, e de subliniat că toate cronicile, toate consemnările lui Constantin Brăiloiu sînt de o mare concizie și pătrunse de un spirit viu, îndeobște necruțător. Ele au un caracter deseori aforistic, un sarcasm ce îi aparține și nu rareori o necruțătoare ironie.

Umorul lui Brăiloiu era formidabil: sec, uneori usturător și totdeauna amuzant. Ne aflam în pauza unui concert la Dalles. Într-un colț Brăiloiu, Ciomac și subscriitorul rîndurilor de față. „Ieri — ne relata el — am primit la Conservator vizita unui profesor de la Cluj. L-am plimbat, l-am condus prin săli, i-am vorbit despre cursuri. Apoi la un moment dat m-a întrebat: „Dv. ce propuneți?" — Cum era ora mesei i-am răspuns: „Propun să mergem la restaurantul Continental. Mi-a mulțumit politicos și am plecat. La sfîrșitul mesei, mă trezesc că mă întreabă din nou: Dar dv. ce propuneți? I-am propus atunci să mergem să încheiem la cofetăria Zamfirescu care era aproape. A mîncat și acolo două prăjituri consistente, după care mă întreabă din nou: „Dar, mă rog, dv. ce propuneți?" La care, excedat, Brăiloiu, i-a spus verde: „Dar mai propune și dumneata domnule, că eu am propus destule"... Pasămi-te profesorul clujean îl întreba ce obiect de studiu preda (în dialect transilvănean, a propune însemnează a preda...)

Revenind la *Opere* (vol. III) vom sublinia că reprezintă un adevărat compendiu de referință, spiritual și bine documentat, asupra unei bune părți din viața muzicală românească și, în genere, europeană între anii 1911 și 1940.

J.-V. P.

„Poeții armoniei" de Emanoil Ciomac

Editura muzicală a Uniunii compozitorilor a avut bunul gînd de a reedita *Poeții armoniei* de Emanoil Ciomac.

Ca unul care l-am cunoscut mai mult decît îl putea cunoaște un vecin de rubrică într-un ziar, mi se va îngădui să amintesc mai întîi cîteva impresii despre omul Emanoil Ciomac.

Era un artist prin vocație, un muzician foarte cultivat, un conferențiar și un scriitor de remarcabil talent, de asemenea un admirabil *causeur*. Ne întîlneam nu numai la concerte dar și în unele cenacle foarte restrînse, ca acela al dirijorului Alfred Alessandrescu și al soției sale soprana Emilia Guțianu, cenaclu care era frecventat și de literați și pictori, ca de pildă Jean Steriade care de altfel a ilustrat cu minunatele sale portrete în peniță *Poeții armoniei*. Emanoil Ciomac era un temperament efervescent, iubea enorm controversa și nu o dată discuțiile se înfierbîntau. Dar era un suflet magnanim care, după ce în focul discuției mă taxase odată pur și simplu de... criticastru, a revenit, la foarte scurt interval și m-a îmbrățișat cu cea mai sinceră căldură. Era foarte dîrz în opiniile sale și în general, în toată activitatea pe care o desfășura cu o neobosită dăruire. Aș dori să mai adaug încă un amănunt care ilustrează pe deplin ținuta morală excepțională a lui Emanoil Ciomac.

Mă gîndesc la o epocă în care, după 1938, eu țineam cronica muzicală la ziarul *Semnalul*. Directorul gazetei, Sebastian Serbescu, un intelectual de mare distincție, l-a solicitat pe Emanoil Ciomac cu care era foarte bun prieten, să scrie și el în *Sem-*

https://biblioteca-digitala.ro

nalul despre viața muzicală. Cu toată prietenia care îl lega, Emanoil Ciomac a acceptat să scrie, dar nu o cronică muzicală ci una... teatrală, pentru a nu aduce nici cel mai mic prejudiciu opiniilor mele. Acest lucru sînt fericit să-l pot arăta astăzi, cînd omul care a fost Emanoil Ciomac nu mai este printre noi.

În gîndul că îmi vor fi scuzate aceste confidențe făcute numai pentru a ilustra omul de caracter care a fost Emanoil Ciomac, voi trece la *Poeții armoniei* ce reprezintă una dintre cele mai interesante priviri asupra unor celebrități ale muzicii, începînd cu Bach și sfîrșind cu Enescu. Două sînt virtuțile pe care le socotesc cardinale, ale acestei lucrări: latura pur muzicală, cu caracterizări succinte dar foarte cuprinzătoare și cea anecdotică de bun gust și uneori chiar nu lipsită de o anumită picanterie și care expusă cu tact, constituie sarea lucrării. Vom da un exemplu între multe altele. Este vorba de Liszt. „Primit cu mare fast în Ungaria, atunci cînd era deja celebru, magnații i-au oferit în dar o sabie de onoare încrustată cu diamante. Într-o bună parte din presa europeană s-a scris glumeț despre acest dar, cu atît mai mult cu cît Liszt ar fi declarat, din curtoazie că „Sabia aceasta era cea mai frumoasă din viața mea". Revista umoristică franceză *Charivari* a publicat atunci o caricatură în care Liszt apărea călare și încins cu o sabie. Subtextul era următorul: „Între toți războinicii, Liszt e singurul fără pată. Căci, în ciuda sabiei sale, știe că acest erou n-a învins decît șaisprezecimi și nu a omorît decît piane"... Și, adaugă autorul cărții,: „Pianele omorîte nu constituiau o simplă figură literară căci într-adevăr Liszt se mîndrea că la unele concerte a putut desfunda cîte cinci-șase, în fața publicului"...

Dar Emanoil Ciomac nu neglijează nici latura muzicală propriu-zisă, comentînd cu competență și așezînd exact acolo unde le este locul, — în istoria muzicii, — pe marii compozitori comentați. În același timp, ca un adevărat muzician, Emanoil Ciomac arată, cînd e vorba de pildă despre Chopin, că „Cromatismul, agregațiile armonice, disonanțele, extensiunea acordurilor de susținere, adesea arpegiate, toate acestea, și multe altele pe care nu le analizăm acum, alcătuiesc elementele și amănuntele constitutive ale celei dintîi scrieri pianistice moderne. Liszt și Schumann, amîndoi au învățat de la Chopin".

Pentru George Enescu, în preajma căruia Ciomac s-a aflat ani de zile, avea un adevărat cult, încheind *Poeții armoniei* cu o mărturisire a marelui muzician român: „Opera de artă e ca o entitate vie, prestabilită, ce există undeva desăvîrșită, asemenea unei idei a lui Platon. Artistul creator o are mereu prezentă și caută să-i reproducă imaginea ideală. O muncă neîncetată și smerită, un extaz încordat îi vor îngădui ca o supremă răsplată, să atingă din cînd în cînd, cu marginea zămislirii sale pămîntești, marginea spirituală a veșnicului și perfectului model uman".

Sînt cuvinte care rezumă crezul artistic al marelui Enescu și cu care se încheie lucrarea *Poeții armoniei*.

J.-V. P.

Culegere de cîntece pentru clasele I-IV și grădinițe

Profesorii Ana Motora-Ionescu, Lucia Pop și Vasile D. Nicolescu au publicat în Editura didactică și pedagogică un cuprinzător volum de cîntece adresate vîrstelor mici. Apreciați îndrumători ai copiilor care fac primii pași pe drumul asimilării alfabetului și limbajului muzical, autorii au selecționat un repertoriu, în cea mai mare parte cunoscut, cu intenția de a alcătui materialul concret de lucru oferit educatorilor și învățătorilor. Cele peste 430 de lucrări — la unison sau pe două voci, cu sau fără acompaniament de pian — sînt grupate pe mai multe secțiuni: cîntece despre natură, viețuitoare, anotimpuri și excursie, cîntece de muncă și de școală, cîntece de leagăn, cîntece pentru mama, cîntece de joc, cîntece patriotice și pionerești, cîntece tradiționale etc., aparținînd, în special, compozitorilor noștri clasici și contemporani. Lucrările, datorită întinsei experiențe de catedră pe care o au prof. Ana Motora-Ionescu, prof. Vasile D. Nicolescu și chiar tînăra prof. Lucia Pop, posedă garanția unei posibile, rapide și sigure asimilări, pe linia didactică propusă. Realizarea o apreciem fără rezerve, datorită faptului că volumul vine să suplinească o lipsă mai veche a învățămîntului preșcolar și școlar, constituind în același timp și un imbold, privind culegeri similare destinate tuturor gradelor didactice.

A. D.

Monografia „Orlando di Lasso" de Marta Paladi

După inspirata carte închinată lui Brahms, Marta Paladi ne oferă monografia *Orlando di Lasso*, cel care — cum spune autoarea — „prin echilibru și desăvîrșire.., domolind cu lumini clare tumultul interior și conferind muzicianului atributele de necontestat ale unui clasic" — reprezintă cu succes marea epocă a Renașterii neerlandeze, de fază tîrzie.

Marta Paladi ne descrie epoca respectivă, ne vorbește despre viața compozitorului, despre cele mai importante aspecte ale operei lui — *madrigalul*, *motetul* și *missa* — despre activitatea dirijorală, despre diferitele etape mai aparte din drumul său creator, atingînd punctul culminant al lucrării în capitolul „Transcendentala măiestrie". Reținem și unele cugetări ale lui Orlando di Lasso, referitoare la opera sa: „Tot astfel, judecînd cîntările pe care le-am compus cu înflăcărarea anilor mei tineri și pe cele ce le produc astăzi, la bătrînețe, am ajuns să cred că cele dintîi pot plăcea mai degrabă, fiind mai vesele și atrăgătoare, dar cele din urmă sînt pline de înțelesuri și bucură mai adînc sufletul și auzul celui ce le judecă, avînd o înfățișare mai gravă; un ascultător nepărtinitor nu va recunoaște oare că lumina soarelui în amurg este mai dulce? În razele unui astfel de amurg, cîntările mele vor părăsi curînd scena lumii..."

În general, monografia este scrisă cu mult entuziasm, cu o finețe a stilului literar, încît se citește ca un roman plin de poezie, din care nu lipsesc însă *considerente muzicologice larg-accesibile!* Oricine poate să înțeleagă un considerent ca acesta:

„Dar structura spirituală și formația artistică a lui Lasso acceptau cu greu încorsetarea impusă de *cantus firmus* și de tehnica lui tradițională de tratare. Năzuințele spre o inspirație liberă îl determină adeseori să înlăture din arta sa procedeul sever al canonului, cu rigorile lui matematice; atunci cînd totuși folosește acest element arhaic, este înclinat să-l întinerească cu fantezie creatoare, cu prospețimea melodicii și a ritmicii populare".

Există și secțiuni în care Marta Paladi este meditativă, gravă; dar ele cedează în cele din urmă seninătății primăvăratice, asemenea melodiilor marelui neerlandez. Și în acest fel, pînă și frazele care merg în adîncurile sufletului, cu lumină firavă, se limpezesc, trecînd în noi ambiențe, răsunînd apoi vesel, ca și mireasma dulce a unei veșnice tinereți.

DORU POPOVICI

https://biblioteca-digitala.ro